

güeix --- e dirà: —Com se pot fer que en aquella òstia tan petita sia Déus --- mas tu respon-li ab possibilitat, e *sopte* lo taparàs», StVicentF, *Serm* II, 227.7, «la on fermaça ha, si lo demanat no ha coses movents, *sobte* pren hom les coses movents de la fermaça, e les ven hom», *CostTort.* (Ol., 311); «yo tramet --- i espia per ssaber si els jenets passen, per ço que vós ho pugats *sopte* saber» a. 1307 (BABL II, 318); «12 dies de març fuy en Avinyó, e *sopte* fuy al palau del sant Pare» 1318 (Finke, *Acta Ar.* III, 345); i encara en StVicentF (*Serm.* II, 227.7, cita ací en TAPAR).

L'arrelament d'això en la llengua medieval era ja pregon, cosa que portà dues conseqüències. se li afegí la -s adverbial; o, per altra banda, va passar al paper de preposició o conjunció. «Per lo voler de Déu, com s'eren confessats, *sopies* ho conexia si hi romangués negun peccat, e no volia pregar Déu per ells, entró que havien confessat bé e complidament», *Comtessa Fidel*, NCL XLVIII, 118); «éla muntà *sobtas* sobre l'alta torre», Reixac (Q, 135 29, trad. l'original fr. *maintenant = sur le champ*). La gramaticalització estava tan avançada que es pogué usar amb el paper d'una veritable preposició, significat 'de seguida que': «tot hom pot recusar Jutge, si sospitós li és per qualque raó, *sopte* el començament del pleyt, ans que'l Jutge sobre'l pleyt començ a enantar», *CostTort.* (Ol., p. 109), *sobte* que 'tot seguit que' (hi faig algunes lleus i evidents esmenes): «cavall cui brugen los budells, ne ['i'] fa la femta clara axí com aygua, e l ne vols guarir, *sobte* qué hages cavalcat trau-li lo fre e la sella ---», fi S. XIV, *Manescalia* de Batllori. (AORBB v, 214).

Després de l'E. Mj. *sobte* i *sobtament* han quedat antiquats, però n'han restat els importants derivats i compostos. La locució adverbial de *sobte*, curiosament negligida pels nostres lexicògrafs.¹ El DAG i AlCM no el citen fins P. Briz (1870), el *Canigó*, Alcover i *La Parada* de Ruyra. Però en lloc de *de sobte* trobem repetidament una forma *deixobte*, amb aires de variant fonètica. En realitat és més que això, car la x no tindria justificació possible sinó partint d'una base DE-EX-SUBITŌ. En realitat, lògica pel sentit, i justificada amb paral·lels, en què DE EX- s'ha posat en lloc del simple DE-

Ès que, al capdavant, DE EX s'havia convertit, en les llengües romàniques en una variant de la simple DE, amb sentit un poc especial. la preposició fr. i oc. *dès*, cat. *des de*, cast. *desde* I *deix-* tingué la vida que explica a *LleuresC*, 353, a propòsit de *dexumflar* 'desinflar' de les *VidesR* (19r1): «*Dexumflar* a la Cròn de Jaume I, p. 306, i en el D de *Rims* de JMarc Cas de prefix comparable amb el cat. DEIXATAR, enfront del cast. *desatar* ('fondre metalls') en el *FuGonzález*, 51a; --- l'antic *deixelar* 'revelar' DE-EX-CELARE; en un text urgellès de 1250 apareix *dexenujar* 'desagrujar' (*desenujar*): «dix --- que li dirie què avie vist si no la n *dexenuje*» en PPujol (*DocVgUrg*, p. 23.12f.), oc ant *deisarezar*, *deisazegar*, *deiserrar*, *deisoterrar* (PDPF).

En efecte, el DAG diu haver trobat «*dexopte*: de

sobte» en textos inconcretats dels Ss. XIV i XV. En les *Màximes morals* p. p. Bofarull d'un ms. de fi S. XIV: «No't tar<d>s de penedir, que la mort ve èn *dexopte*; diu lo savi: fort me meravele de cel qui cerque aquest secgle, e la mort cercha a él ---» (*CoDoACA* XIII, 183.16): la primera sentència coincideix del tot amb la que se cita dels «Dits» de Jahuda (c. 50) de la mateixa època: «no t tarts de penedir, que la mort ve en *dexopta*». «(Que) ton marit e senyor per tu no sia despertat en *dexopte* quant dormirà, car qui dorm e és despertat *soptat* aporta ira e fellonia moltes vegades» d'un text p. p. Serra i Riera (*RHisp* LXXII, 534), amb data del S. XV; però l'*InuLC* dona una cita idèntica dels 10 primers mots en *Consell*, 586 (que suposo sigui *Consells i Proverbis* d'Albertà de Bretanya sovint citat en l'*InuLC*), si bé aquest diuen que és del S. XIV Jeroni de Pau (Bna., c. 1490) preceptua que no es digui «*dexobte* per voler dir *sobtadament*» (*Regles*, 223).

En fi completem el dossier de *dexopte*, citant aquí el que té l'aire de ser un adjectiu derivat d'això: «lo frayre, que la vaé ntrar / per lo celler, / mou-se cuytat en *dexomter*, / e no per joch / ---», citat del Testament d'En Bernat Serradell de Vic (c. 1420)² El context mostra una acció sobtada del frare, que veu la dona anar al celler per dur-li vi i intenta aprofitar la soledat del celler per fer-li violència. En aquest ms. hi ha almenys dos altres casos de nasal paràsita (potser tildes aparents presos per *m, n*): *cemptat* per *exceptat* 'llevat de' v. 219 i *dexembla teu* 518 per 'deixeble teu'.³ Aquí doncs es pot suposar que hi hagi tilde paràsita dos cops, i estigui per *cuytat* e *dexo(b)ter*, adjectiu quasi-sinònim de l'anterior, 'cuitós i sobtat', derivat en -er de *dexobte*, amb la terminació de *sobrer*, *barroer*, *lleuger*. Menys probable *endexobter*, partint de *endexobte* aglutinat.

DERIV.: *Sobtar*, del ll. tardà i vg. SUBITARE 'atacar de sobte' (= *subito oppressus* ja en dos autors del S. IV), i comú només amb l'oc. ant. *soptar* («--- s'om no ve vas totas partz / tost poirà hom ésser *soptatz*, / e per estranhs e per privatz», *Seneca*, Appel, 110 47, i un parell en Rayn. v, 240). Des del S. XIII: «Tu, si sabs egalment partir / ta llibertat e ton desir, / lo demoni no t pot *soptar* / per neguna temptació», Lluïl (*Medicina de Pecat* IV, § 31, v. 141); «--- a la illa de Gerba --- jo tenia 2 lenys armats --- e'l pas a guardar; --- Alef --- hac catorze barques, e aquella nuit ferí --- en alba de dia, e ls crestians foren així *sobtats*, que pensaren de fugir ---», Muntaner (fets de 1309, Casac. VII, 23.17, § 253). «Bon guerrer --- membra son enamich --- per so que --- no sia *sobtat*», «spertea fa hom guardar d'ésser *sobtat*», Lluïl (*Do Pu*, ed. 1906, 107; *Orde Cav*, 233).

En sentit general «--- entorn mitja nit --- me venc fort gran desig de dormir --- passejé un poc per la cambra; mes *sobtat* de molta son, convenc-me gitar sobre lo lit, e *sobtosament*, sens despullar, adormí m ---», Metge (*Somni* I, NCL, 17.13) També en Desclot, el Comanador Stela (79) etc. i molt freqüent des del S. XIII; *sopten* Subj. 6 traduïnt *sorprenent* en la Q.